

LES TERRASSES DEL TER A LES GUILLERIES

per el Dr. SALVADOR LLOBET
Catedràtic de Geografia
Universitat de Barcelona

El pas del riu Ter per les Guilleries, aigua avall de Roda de Ter, ha suscitat molts articles d'estudi, sense seguretat de que hagi estat encertada la solució exacta. Lluís Marià Vidal, Jaume Almera, Marcel Chevalier, Wolfgang Panzer, Lluís Solé Sabaris i el que sotasigna principalment, han tractat l'anomenat problema del Ter en diferents èpoques i publicacions. Però el que no ha estat publicat encara és l'estudi de les terrasses del riu, que el que signa té en treball apart, a punt de sortir a la llum.

La contrada natural coneguda per les Guilleries no és reconeguda com a comarca administrativa, ni la senyalen tots els autors que han tractat aquest punt. Ni Pere Gil en el 1600, ni els altres autors més o menys coetanis la recullen en els seus escrits, ni les Vegueries ni els Corregiments en parlen. Josep Aparici l'any 1708, recull el nom de Collsacabra com a muntanyes situades entre Olot i Vic, però no cita el de les Guilleries.

Amb tot, el nom és ben viu entre la gent del país i entre els excursionistes que l'han divulgat per tot. Els autòctons comarcans distingeixen les Guilleries del Collsacabra i del Montseny. Les Guilleries (o també dita Guilleria, segons en quin indret) s'estenen al peu de la plataforma estructural eocènica que, per l'est i el nord, formant cingleres enormes, va des del Coll de Romagats fins a la proa muntanyosa d'El Far; els límits occidentals comprendrien el riu Ter des de Sau cap a Sant Pere de Casserres, Savassona, Coll de Romagats i Roques Pastores; pel sud, la comarca acaba a la Riera Major, al peu de Viladrau aproximadament, al Coll de Ravell i a la Riera d'Arbúcies; per l'est, fins a la falla que limita la plana del Gironès en la línia d'Amer, El Pasteral, Anglès i Santa Coloma de Farners.

Dividint la contrada en dues parts aproximadament, el riu Ter la fendeix en una excavació vertical de 450 metres a Sant Romà de Sau i prop de 600 entre Montdois i Querós. El riu travessa tota la massa muntanyosa des de Sant Pere de Casserres a El Pasteral, on surt ja a la plana gironina. La geologia i la morfologia de Les Guilleries són interessants i apassionants.

El massís és format principalment per un nucli granític, però conserva en alguns llocs la coberta paleozoica de pissarres silúriques residuals, que es troben disperses en alguns punts. En hi ha prop del poble d'Osor, a Sant Benet,

i Sant Gregori i al nord del Ter, des de la plana de Montdois fins al peu del cingle de l'Avenc del Collsacabra i pel NE a Sant Martí Sacalm, sota la cinglera d'El Far.

Però el massís granític (postectònic segons Noël Llopis) és trinxat per nombrosos dics de roques intrusives, dures (pòrfids, aplites, pegmatites, diorites, dacites) estudiades en part per San Miguel de la Cámara l'any 1916 i per J. W. C. M. van der Sijp el 1951 que apareixen en alguns cims, en les valls de la Riera Major, de la Riera d'Osor i en alguns segments de la vall del Ter.

Pel costat granític sudoriental, sobre Osor, cap a Santa Creu d'Horta i prop d'Anglès, a més de l'indret de Lloret Salvatge entre Susqueda i El Pasteral, hi abunden faixes de gneis, senyalades per van der Sijp.

A la banda occidental, els materials eocens, coronen en forma de retrocés de costers, en petites cingleres més o menys arrodonides, els conglomerats i gresos vermells de l'eocè inferior d'origen litoral, que separen la contrada de la dita Plana de Vic. Ací, els materials eocens reposen directament damunt del granit, sense l'intermediari del paleozoic. Aquests materials de base, que Salvador Reguant anomena «de les Guilleries», tenen al damunt una sèrie de calcàries de 40 m de potència (al Coll de Terrades) a les quals es superposen gresos i margues, que el mateix autor anomena «de Banyoles» per comparació a les asenyalades en aquell indret del Gironès.

El nord de la comarca és també tancat per gresos i conglomerats vermells de l'eocè inferior, de menys gruix a Tavertet i l'Avenc que no pas al Coll de Terrades, però en canvi amb potents capes superiors de calcàries i gresos més o menys purs, nummulítics al cim, coronant tot plegat la part alta de les Guilleries, i forma una cornisa que festoneja en cingleres de retrocés de costers, que domina la contrada.

Així resulta, doncs, que una petita part de les Guilleries té un eocè al peu de les cingleres, que no ha estat del tot denudat; la major part és dominada pel granit i altra bona part, cap a l'oest, és recoberta pel paleozoic, no arrencat encara per l'erosió.

La denudació antiga degué ésser intensa abans de l'eocè, car el retrocés en costers, a ponent de la contrada, en els termes de Vilanova de Sau i Sant Sadurní d'Osormort, ha deixat al descobert el granit dessota el material cenozoic com s'ha indicat abans; en canvi al sector de Montdois, des de la casa El Penís i després vers Sant Martí Sacalm, dessota l'eocè hi surt el paleozoic respectat anteriorment, i prèviament aixecat pel granit postectònic.

Aquest paleozoic, com el de Sant Benet i Sant Gregori, foren peneplanitzats en temps preeocènics, de forma que sobretot a Montdois es conserva una esplèndida peneplana residual, ja de temps assenyalada per Solé Sabarís que, cap al nord, segueix per dessota del que ara són els cingles de l'eocè. Aquesta continua a llevant de la falla de Sant Joan Fàbregues, retallada pels cursos d'aigua recents, fins a Sant Martí Sacalm i continuava així mateix cap al sud, fins a Sant Benet i Sant Gregori.

Probablement la mateixa peneplana continuava sobre els materials granítics, amb la coberta paleozoica prèviament arrencada, car sobre ells hi ha evidents signes d'aquesta peneplanització a les parts altes, si bé un aixecament bombat i l'excavació fluvial posterior, han emmascarat a molts punts les formes maddures de la peneplana granítica.

Destaquen dins aquesta peneplana preecènica, alguns monadnocks més o menys grans, com Sant Miquel de Solterra, prop de Sant Hilari, turó porfídic i molts d'altres més petits de roques dures variades, abundants als volts de Sant Andreu de Bancells i a la Riera d'Osor.

Damunt aquesta massa granítico-paleozoica, el riu Ter ha fendit el seu llit, probablement a batzegades tectòniques d'aixecament del massís o d'enfonzament de la depressió de la Selva, la qual rebaixà el seu nivell de base local, amb una represa correlativa de l'erosió regressiva, que anà profunditzant el llit del riu com hem dit abans, en talls de 400 a 600 metres, encaixant-lo entre nivells d'erosió i meandres, que demostren una història complicada.

Apart del problema de l'entrada del Ter a les Guilleries, que no és lloc de tractar ací, indicarem només, que el riu, nascut a Ull de Ter, segueix quasi sempre la direcció nord-sud, per deixar aquest sentit i dirigir-se vers llevant i penetrar dintre el massís de les Guilleries. Tan encaixat, amb tants meandres i passos estrets no ha tingut lloc per a deixar gaire terrasses al·luvials, ni conservar-ne gaire restes en els llocs en que es deurién dipositar.

Les obres hidràuliques per a reserves hidroelèctriques amb les preses de Sau en el contacte de l'ecè i el granit, Susqueda en el paleozoic i El Pasteral en els darrers dics porfídics, han inundat i recobert les restes de terrasses al·luvials que es troben dintre del massís muntanyós que ací hem considerat. Els treballs de camp, efectuats abans de l'enaiguament del territori del Ter guillerienc, permeté estudiar els pocs residus conservats per la pròpia erosió i només s'hi trobaren els de les terrasses baixes.

Com a comparació poden dir que, en canvi, ben a prop, a Roda de Ter, n'han quedat de molt més altes, des de la segona, fins a la setena, considerant els ordinal més baixos, com les terrasses més primitives. A fi d'aclarir conceptes indicarem les alçades de les esmentades terrasses a través de la Plana de Vic, lloc en el qual foren més esteses. Així hom troba residus de la n.º 1, als 115 metres sobre el nivell del riu, damunt la Torre del Bosc, a l'extrem nord del terme municipal del Gurb i les altres terrasses a diferent altura, fins a la n.º VIII que considerem ell llit d'inundació actual. Cal indicar que les diferents alçades no són sempre exactes, car varien lleugerament, segons els sectors, però amb una certa regularitat.

Les diferents terrasses registrades en el segment fluvial des de La Gleva cap a Sant Pere de Casserres a l'entrada de Les Guilleries i fins a El Pasteral, són

I a 115 m. sobre el llit del riu	V a 25-30 m. sobre el riu
II a 80 m. » » »	VI a 12-20 m. » »
III a 60-65 m. » » »	VII a 5-8 m. » »
IV a 45 m. » » »	VIII a 2-3 m. » »

La proporció dels materials que componen les terrasses no és igual a cada una d'elles, ni en els diferents sectors de la vall. Però com a detall inconfusible hi ha sempre una certa proporció de gneis arrencat de la conca alta del riu, que permet determinar exactament la procedència dels diferents sediments residuals que hom troba moltes vegades en els turons.

Als voltants de Roda en el petit con de Puig Cebró, a 509 m d'altitud absoluta, hi ha restes de la terrassa II, o dels 80 m. Immediatament dessota hi ha la III de 60-65 m i, a les proximitats, restes de la IV, V i VII.

Ja ben encaixat el riu més avall de Roda, hi ha senyals de les terrasses V, VI i VII, sobretot a Salou i a Sangles Vell. Però en el mateix cor de les Guïlleries, no s'en troben fins a les proximitats de Sant Romà de Sau, en l'indret avui recobert per l'aigua de l'embassament, justament aprofitant la conca formada en el contacte de l'eocè i el granit, quasi a la desembocadura de la Riera de Balà, procedent de Tavertet. Precisament ací, on hi ha el vas principal, s'estenia la terrassa VII de 5 a 8 metres d'alçada. Però en el petit nucli de l'església antiga de Sant Romà, hi ha retalls de les de 12 metres i dels 25. Cosa semblant succeïa, aigüa avall de Sau, pels voltants de can Sangles de Querós amb la terrassa VII i la VIII enfront de La Caseta i la casa El Bracs. De la terrassa V, en queden residus en el camí de El Bracs que duïa al pont de Querós. A La Fàbrega, més avall d'El Sangles, al mateix lloc on està instal·lada l'església parroquial de Querós i a la casa El Gombau, poc més avall de l'església, hi queden encara restes de la terrassa V a 25 metres sobre el llit del riu.

A l'antic poble de Susqueda, on la vall s'eixampla per erosió del granit en la confluència de tres cursos d'aigua i davant un lllindar paleozoic que tanca la petita conca i serveix de recolzament a la resclosa de l'embassament actual, hom troba tres terrasses, una a la part baixa o llit d'inundació a 4 m d'altitud; altra a 10 m, que identifiquem com la terrassa VII i altra la V, a 20 m, en el lloc de l'església parroquial.

Bastant més avall, davant de Sant Miquel de Maifré i de can Colobrans trobem restes de la terrassa VII a 6 i 8 m, com a can Salamó, a El Rabionet, al Mas Roures i a can Blanc, ja prop d'El Pasteral.

Els materials d'aquestes terrasses no pogueren ésser objecte d'un estudi detingut, però fou suficient per a demostrar que eren aproximadament iguals que les altres que en diversos llocs es trobaven a la mateixa altitud.

Travessat el lllindar d'El Pasteral, l'eixamplament de la vall a la falla de la Selva, deu haver jugat un gran paper en la desaparició o no conservació de les terrasses altes. La n.º VII s'estén amplament per La Celleria i Anglès; però en les proximitats apareixen materials pliocens que ací porten gneis així mateix, car en el darrer tram de Les Guïlleries ja hem indicat que es trobava aquest material, si bé d'una textura distinta del d'Ull de Ter, que és el que arrossegava el riu més amunt.

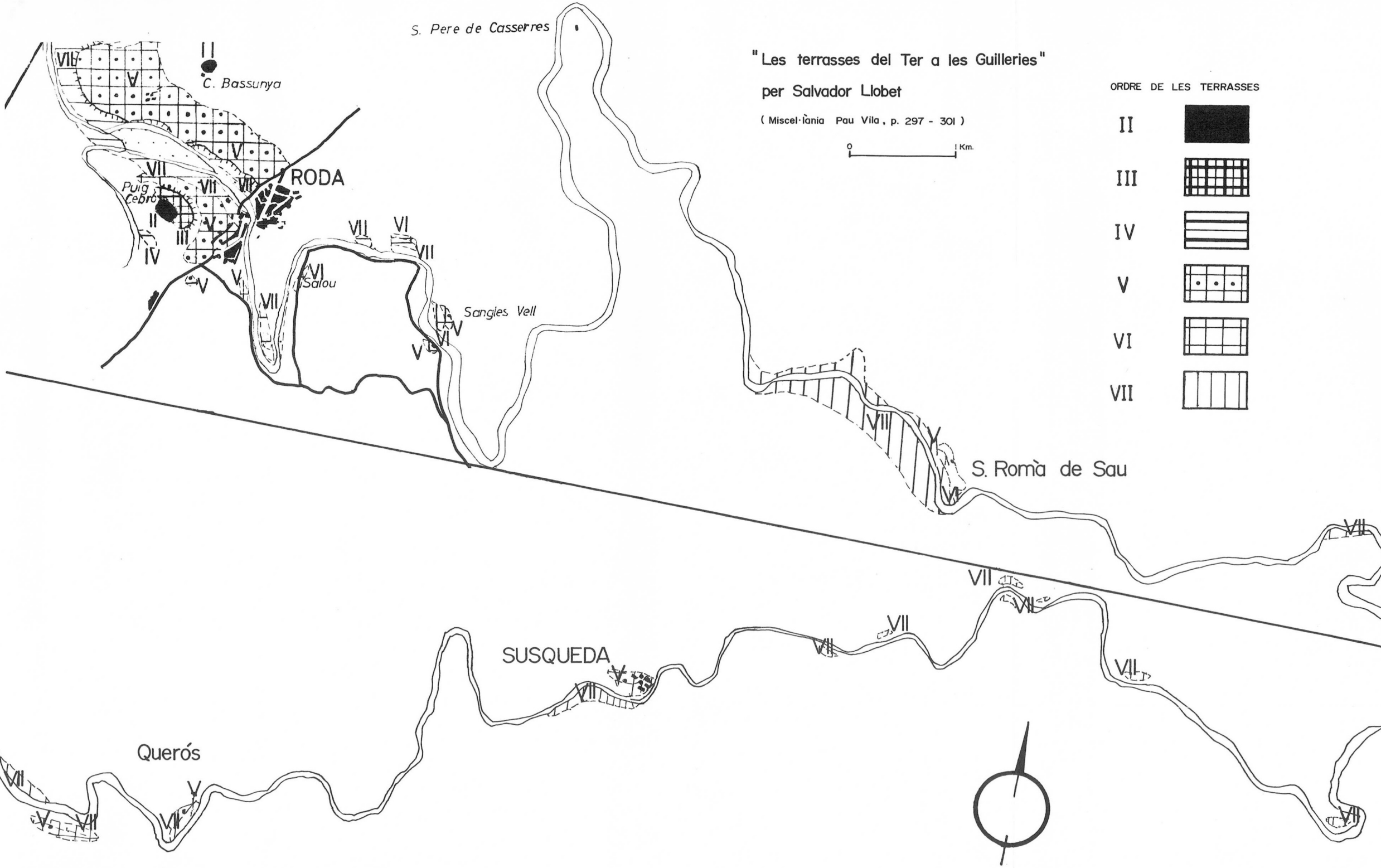
La manca ací de les terrasses altes fàcilment confusibles amb els materials pliocens, cal atribuir-la a l'enfonsament de La Selva, enfonsament que s'assenyala fins a la desembocadura del riu a la mar, car haurien d'haver-se conservat en una planúria en la qual les successives terrasses s'haurien d'haver retallat. Però això té ja a veure amb el segment del Gironès i els problemes morfològics que comporta, que no és el nostre interès de tractar ací.

En el mapa adjunt, dibuixat prèviament a escala 1:25.000 i reduït per tal de publicar-lo, consta la situació dels fragments de terrasses ací descrites. La nova sedimentació a causa de l'enaiguament de la vall, farà difícil la identificació posterior. Per aquesta raó sobretot, creiem que aquesta notícia, pot ésser una bona aportació al coneixement morfològic d'aquest segment del riu Ter.

BIBLIOGRAFIA

- ALMERA, Jaume: *Descripción geológica y génesis de la Plana de Vich*. «Mem. R. Acad. Ciencias y Artes», V, n.º 20, 1906.
- ALPINA, Editorial: *Guilleries-Collsabra* (mapa 1:40.000 i aigua acompanyatòria. Granollers. Diferents edicions).
- CHEVALIER, Marcel: *Les paysages catalans*, 172 p., 16 fig., 32 lám. París, 1920.
— *Geografía física de Catalunya*, 236 pp., 1 lám. Girona, 1934.
- FONTBOTÉ, J. M.: *Nuevos datos geológicos sobre la cuenca alta del Ter*. «Anales del Instituto de Estudios Gerundenses», 1949.
- INSTITUTO GEOGRÁFICO Y CATASTRAL: *Mapa Topográfico Nacional*, full 332, Vich. Escala 1:50.000.
- LLOBET, Salvador: *El codo de cambio de dirección del Ter hacia Les Guilleries*. «Estudios Geográficos», n.º 95, pp. 175-192. Madrid, 1964.
— *Les Guilleries-Collsabra. Guía cartográfica excursionista* (acompanya al mapa del mateix nom d'Editorial Alpina), 24 pp.
- LLOPIS LLADÓ, Noël: *La morfoestructura de los Catalánides*, 372 pp., 18 figs. fora text, 22 làms. Barcelona, 1947.
- MARCET RIBA, J.: *Las terrazas del nordeste de España*. «Mem. de la R. Acad. de Ciencias y Artes de Barcelona», XXII, n.º 7, pp. 129-147. Barcelona, 1935.
- PANZER, Wolfgang: *Die Entwicklung der Täler Kataloniens*. «Assoc. pour l'Etude Géologique de la Méditerranée Occidentale», III, n.º 21, 36 pp. Barcelona, 1933.
- RECUANT SERRA, Salvador: *El eoceno marino de Vic (Barcelona)*. «Mem. del Instituto Geológico y Minero de España», LXVIII, 350 pp., 40 làms., 31 figs. fora text. Madrid, 1967.
- SAN MIGUEL DE LA CÁMARA, M.: *Rocas de la garganta del Ter entre el Pasteral y Susqueda*. «Mem. R. Acad. Ciencias y Artes de Barcelona», 1916.
— *Estudios sobre las rocas de la Garganta del Ter*. Arx. Inst. de Ciències Naturals. Barcelona, 1917.
- SIJF, van der, J. W. Ch. M.: *Petrography and Geology of Montseny-Guilleries*, 99 pp., 8 mapes, 12 làms. s'Gravenhage, 1951.
- SOLÉ SABARÍS, Lluís: *El relleu del Montseny i les Guilleries*. «But. del Centre Excursionista de Catalunya», n.º 501, pp. 41-46 i n.º 502, pp. 58-67, 4 làms. Barcelona, 1937.
— *Superficies de erosión en las Cordilleras litorales de Cataluña*. «Anales de la Universidad de Barcelona», pp. 145-158. Barcelona, 1940.
— *Notes geomorfològiques sobre les Guilleries*. «Guia d'Excursions Inst. Catal. d'Hist. Natural», pp. 119-129. Barcelona, 1936.
— *Geografía de Catalunya*, I, pp. 154-156. Barcelona, 1963.
- VIDAL, Lluís Marià: *La tectónica y los ríos principales de Cataluña*. «Mem. R. Acad. Ciencias y Artes de Barcelona», II, pp. 527-538, 1 lám. Barcelona, 1882-1900.

S. Pere de Casserres

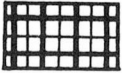
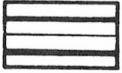
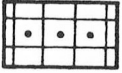
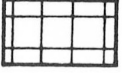

"Les terrasses del Ter a les Guilleries"
per Salvador Llobet

(Miscel·lània Pau Vila , p. 297 - 301)

ORDRE DE LES TERRASSES

- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII